

Yirmi yaş sonrası sünnetsizlerin benlik algısı ve benlik saygısı özelliklerinin çocukluk çağında sünnet olan erişkinlerle karşılaştırılması

A comparison of sense of self and self-esteem in uncircumcised men over the age of 20 to those who were circumcised during childhood

Mehmet Kalkan¹, Coşkun Şahin¹, Ahmet Ruhi Toraman², Sadi Turkan³

¹Sema Hastanesi, Üroloji Kliniği, Maltepe, İstanbul

²Sema Hastanesi, Halk Sağlığı Kliniği, Maltepe, İstanbul

³Anadolu Hastanesi, Üroloji Kliniği, Kastamonu

Özet

Amaç: Bu çalışmanın amacı, sünnet olmamış ve çocukluk çağında sünnet olmuş erişkin yaş grubu erkeklerin beden algısı ve benlik saygısı özelliklerini ortaya koymaktır.

Gereç ve yöntem: Şubat 2005 ve Şubat 2006 tarihleri arasında üroloji kliniğine başvuran, yaşları ortalama 21.32±1.43 (dağılım 20-24) olan sünnetsiz 101 ve çocukluk çağında sünnet olmuş aynı yaş grubu sünnetli 101 erişkin erkek çalışma kapsamına alındı. Beden Algısı Ölçeği (BAÖ) ve Coopersmith Benlik Saygısı Ölçeği (CBSÖ) formları hekim kontrolünde çalışma kapsamına alınan kişiler tarafından dolduruldu.

Bulgular: Sünnetsiz erişkinlerin %80.2'sinde pişmanlık, eziklik, eksiklik duyguları mevcuttu. Sünnetsiz ve sünnetli erişkinlerin BAÖ ve CBSÖ puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulundu. Sünnetsiz erişkinlerin BAÖ ve CBSÖ puan ortalaması, sünnetli erişkinlerin ortalamalarından anlamlı olarak düşüktü (her ikisi için p<0.01).

Sonuç: Erişkin döneme kadar sünnet olmamak beden algısı ve benlik saygısını olumsuz yönde etkilemektedir.

Anahtar sözcükler: Beden algısı; benlik saygısı; sünnet; yetişkin.

Abstract

Objective: The purpose of this research was to determine body esteem and self-esteem of circumcised and uncircumcised young men.

Materials and methods: Between February 2005 and February 2006, 101 uncircumcised men with mean age of 21.32±1.43 (range 20-24) and 101 men of the same age circumcised during childhood were included in the study. The Body Cathexis Scale (BCS) and the Coopersmith Self-Esteem Scale (CSES) were completed by subjects under the physician's supervision.

Results: Of the uncircumcised adults, 80.2% reported feeling worried, inadequate, and regretful. There was a statistically significant difference between uncircumcised and circumcised men in terms of BCS and CSES scores. The mean BCS and CSES scores for uncircumcised men was significantly lower than that of circumcised adults (p<0.01).

Conclusion: Being not circumcised at puberty has a negative affect on body esteem and self-esteem.

Key words: Adult; body esteem; circumcision; self-esteem.

Geliş tarihi (Submitted): 09.08.2010

Düzeltilme sonrası kabul tarihi (Accepted after revision): 21.09.2010

Sünnet, çoğunlukla çocukluk döneminde yapılan, prepisyumun alınması ile glans penisin ortaya çıkarıldığı cerrahi işlemdir. Ülkemizde çocukluk çağında sünnet olamayan erkekler, psikolojik, çevresel ve dini inancı nedeniyle ileri yaşlarda sünnet talebi ile başvurabilmektedir. Çevresel faktörler ve dini değerler, erişkin

yaş dönemine kadar sünnet olamamış bireylerin benlik saygısında değişiklikler yapabilmektedir.^[1,2]

Benlik saygısı, bireyin kendini beğenme derecesi, kendi bedeni ve görünüşüne ilişkin hissettikleri, düşündükleridir. Benlik saygısında önemli olan, kişinin kendini olduğundan daha aşağı ya da üstün

görmeksizin kendinden memnun olması ve kendini değerli, olumlu, gayretli, etkin, beğenilmeye ve sevil-meye değer görmesidir. Benlik saygısı yüksek olan kişilerin fiziksel sağlıklarının daha iyi, sosyal ilişkilerinin düzenli olduğu bilinir. Bu kişiler bağımsızlığa değer verirler, iş yaşamlarında daha başarılıdır[3,4]

Bu prospektif klinik çalışmada çocukluk çağında sünnet olmuş ve erişkin yaşa kadar sünnet olamamış bireylerin benlik saygısı ve beden algısı özellikleri karşılaştırıldı.

Gereç ve yöntem

Şubat 2005 ve Şubat 2006 yılları arasında, askerlik görevi esnasında sünnet olmak amacıyla kliniğimize müracaat eden ve herhangi bir sağlık problemi olmayan sünnetsiz 101 erişkin ve aynı yaş grubunda herhangi bir sağlık problemi olmayan, çocukluk çağında sünnet olmuş 101 erişkin olgu çalışmaya dahil edildi. Çalışma için yerel etik kurul onayı alındı.

Sünnetsiz ve sünnetli grupların beden algıları ve benlik saygılarını belirlemek amacıyla Beden Algısı Ölçeği (BAÖ) ve Coopersmith Benlik Saygı Ölçeği (CBSÖ) kullanıldı (Tablo 1 ve 2). Bu formlar gerekli açıklamalar yapıldıktan sonra her iki gruba verilip doldurmaları istendi. BAÖ, 5 dereceli Likert tipi cevaplanan 40 maddeden oluşmaktadır. Her madde- de vücudun bir bölümü veya bir organ tanımlıdır. Bu tanımlama “Hiç beğenmiyorum, beğenmiyorum, kararsızım, beğeniyorum, çok beğeniyorum” şeklinde verilen cevaplar ile belirlendi. Verilen cevaba göre her maddeye 1’den 5’e kadar değişen puan verildi. Yüksek puanların olumlu yönde artışı işaret ettiği ölçekte, minimum 40, maksimum 200 olmak üzere toplam puanlar hesaplandı.

CBSÖ “Benim gibi” ya da “Benim gibi değil” biçiminde işaretlenebilen 25 cümleden oluşmaktadır. Bu cümlelerde kişinin hayata bakış açısı, aile ve sosyal ilişkisi, kendisi hakkındaki değerlendirmesi, kendisini nasıl gördüğü ile ilgili ifadeler yer almaktadır.

Bu ölçekler dışında her iki gruba “Yaşadığınız bölgede çoğunlukla sünnet olma yaşı kaçtır?” ve sünnetsiz gruba “Ailenizde sizden başka erişkin yaşa kadar sünnet olmayan var mı?” “Sünnet olmama sebebiniz nedir?”, “Sünnet olmadığınız için pişman-

lık, eziklik, eksiklik duygusu hissediyor musunuz?”, “Şimdi sünnet olma isteğinizin nedenleri nelerdir?” soruları yöneltildi.

Verilerin değerlendirilmesinde istatistiksel yöntem olarak Student t testi kullanıldı.

Bulgular

Olguların ortalama yaşları sünnetsiz grupta 21.3 (20-24), sünnetli grupta 21.5 (20-24) idi. Sünnetsiz olguların %10.9’unun evli, %89.1’inin bekar, sünnetli olguların ise %6.9’unun evli, %93.1’inin bekar olduğu görüldü.

Yaşadıkları bölgede “Sünnet yapılma yaşı nedir?” sorusuna sünnetsiz grubun %48.5’i, sünnetli grubun ise %53.5’i 2-7 yaş arası olarak bildirdi. Sünnetsiz grupta “Ailenizde sizden başka erişkin yaşa kadar sünnet olmayan var mı?” sorusuna “evet” cevabı %30.7’dir. Bu grupta “Sünnet olmadığınız için pişmanlık, eziklik, eksiklik duyguları hissediyor musunuz?” sorusuna “evet” cevabı %80.2 idi. Sünnet olmama sebebi olarak olguların %77.2’si aile ilgisizliğini, %15.8’i ise maddi imkansızlıkları gösterdi. “Şimdi sünnet olma isteğinizin nedenleri nelerdir?” sorusuna olguların %49.5’i dini inancı emrettiği için %28.7’si alay konusu olmamak için %15.8’i evlenmek için, %4’ü müslüman olmak için ve %2’si de sağlık nedenlerinden dolayı cevabını verdi.

Olguların cinsel aktivitelerini beğeni durumları incelendiğinde sünnetsiz grupta olguların %29.7’sinin cinsel gücünü çok beğendiği, %49.5’inin oldukça beğendiği, %7.9’unun kararsız olduğu, %8.9’unun pek beğenmediği ve %4’ünün ise hiç beğenmediği görüldü. Sünnetli grupta ise olguların %48.5’inin cinsel gücünü çok beğendiği, %40.6’sının oldukça beğendiği, %4’ünün kararsız olduğu, %4’ünün pek beğenmediği, %3’ünün hiç beğenmediği görüldü.

Cinsel organını beğeni durumu incelendiğinde sünnetsiz grup olguların %21.8’inin cinsel organını çok, %54.5’inin oldukça beğendiği, %5’inin kararsız olduğu, %11.9’unun pek beğenmediği, %6.9’unun ise hiç beğenmediği görüldü. Sünnetli grup olgularda ise %40.6’sının cinsel organını çok, %41.6’sının oldukça beğendiği, %7.9’unun kararsız olduğu, %5’inin pek beğenmediği ve %5’inin de hiç beğenmediği görüldü.

Tablo 1. Beden algısı ölçeği

Aşağıdaki sorularda bir vücut özelliğiniz hakkındaki duygularınızı en iyi anlatan ifadenin altına X işareti koyunuz. Herhangi bir vücut özelliğinizi genel olarak beğenip beğenmediğinize göre duygularınızı değerlendiriniz.

	Çok Beğeniyorum	Oldukça Beğeniyorum	Kararsızım	Pek Beğenmiyorum	Beğenmiyorum
1. Saçlarım					
2. Yüzümün Rengi					
3. İştahım					
4. Ellerim					
5. Vücudumdaki Kıl Dağılımı					
6. Burnum					
7. Fiziksel Görünümüm					
8. İdrar Dışkı Düzenim					
9. Kas Kuvvetim					
10. Belim					
11. Enerji Düzeyim					
12. Sırtım					
13. Kulaklarım					
14. Başım					
15. Çenem					
16. Beden Yapım					
17. Profilim					
18. Boyum					
19. Duyularımın Keskinliği					
20. Ağrıya Dayanıklılığım					
21. Omuzlarımın Genişliği					
22. Kollarım					
23. Göğüslerim					
24. Gözlerimin Şekli					
25. Sindirim Şekli					
26. Kalçalarım					
27. Hastalığa Direncim					
28. Bacaklarım					
29. Dişlerimin Şekli					
30. Cinsel Gücüm					
31. Ayaklarım					
32. Uyku Düzenim					
33. Sesim					
34. Sağlığım					
35. Cinsel Faaliyetlerim					
36. Dizlerim					
37. Vücudumun Duruş Şekli					
38. Yüzümün Şekli					
39. Kilom					
40. Cinsel Organlarım					

Tablo 2. Coopersmith benlik saygısı ölçeği

Aşağıda insanların kendileri ile ilgili bazı duygularını açıklayan ifadeler yer almaktadır. Bu cümlelerden size uygun olanlarını "Benim gibi", uygun olmayanlarını ise " Benim gibi değil" sütununa (X) işareti koyarak belirtiniz.

	Benim Gibi	Benim Gibi Değil
Çevremde olup bitenlerden genellikle rahatsız olurum		
Başkalarının önünde konuşmak bana zor gelir		
Eğer elimde olsaydı kendimdeki pek çok şeyi değiştirmek isterdim		
Karar vermede fazla zorluk çekmem		
İnsanlar benimle olmaktan hoşlanırlar		
Evde kolayca moralim bozulur		
Yeni şeylere kolay alışmam		
Yaşıtlarım arasında sevilen bir kişiyim		
Ailem genellikle duygularıma önem verir		
Başkalarının söylediğini kolaylıkla kabul ederim		
Ailem benden çok şey bekler		
Benim yerimde olmak oldukça zordur		
Hayatımın karmakarışık olduğuna inanıyorum		
Genellikle başkaları düşüncelerimi kabul eder		
Kendimi yetersiz buluyorum		
Sık sık evden kaçmayı düşünüyorum		
Yaptığım işten çoğunlukla memnun olmam		
Başkaları kadar güzel /yakışıklı değilim		
Söylenecek sözüm varsa söylemekten kaçınmam		
Ailem benim duygularımı anlar		
Çok sevilen bir kimse değilim		
Genellikle ailemin beni dışladığını hissediyorum		
Yaptığım şeyler genellikle cesaretimi kırar		
Sık sık keşke başka biri olsam diye düşünürüm		
Güvenilir bir kişi olmadığımı düşünüyorum		

BAÖ'nde fiziksel görünümüm, idrar dışkı düzeyim, enerji düzeyim, göğüslerim, kalçalarım, cinsel gücüm, sağlığım, dizlerim, vücudumun duruş şekli sorularına (7, 8, 11, 23, 26, 30, 34, 36, 37 numaralı sorular) verilen cevaplarda sünnetsiz ve sünnetli gruplar arasında sünnetli grup lehine olumlu olan istatistiksel olarak anlamlı fark gözlemlendi.

BAÖ puan ortalamaları, sünnetsiz grupta 147.37±29.85, sünnetli grupta ise 156.15±26.23 olarak tespit edildi. Sünnetsiz grupta BAÖ ortalaması sünnetli gruba göre istatistiksel olarak anlamlı düşüktü ($p<0.01$).

Sünnetsiz ve sünnetli grupların benlik saygısı düzeyleri incelendiğinde; sünnetsiz olguların

%15.8'inin düşük, %76.2'sinin orta ve %7.9'unun yüksek benlik saygısına sahip olduğu, sünnetli olguların ise %2'sinin düşük, %56.4'ünün orta, %41.6'sının yüksek benlik saygısına sahip olduğu görüldü. Sünnetsiz ve sünnetli olguların benlik saygısı düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulundu ($p<0.01$). Sünnetli grupta yüksek benlik saygısı görülme oranı, sünnetsiz gruptakilerden anlamlı düzeyde yüksekken, sünnetsiz grupta düşük benlik saygısı görülme oranı, sünnetli gruptakilerden istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yüksekti ($p<0.01$).

Sünnetsiz grupta CBSÖ puan ortalaması, sünnetli gruba göre anlamlı olarak düşüktü (sırasıyla 47.81±15.72 ve 64.51±15.42, $p<0.01$).

Tartışma

Beden algısını kazanma sürecinde bireylerin çoğu, kültürün ideal beden olarak sunduğu modelin etkisinde kalır. Beğenilen bir vücudun nasıl olması gerektiği hakkındaki kalıp yargılar ve kültürel kurallar bireyin kendi bedenini algılamasına önemli şekilde etki eder. Kültürün ve modanın etkisi ile ideal olarak kabul edilen beden yapısının etkisinde kalan birey “ideal beden algısı” geliştirebilir. İdeal olanla kendi görünüşü arasında uyumsuzluk ortaya çıktığında bunu kabul etmek ve kendi hakkında olumlu bir “beden algısı” geliştirmek kişinin karşı karşıya olduğu gelişim görevlerinden biridir.^[3]

Bir beden algısının gerçekçi olarak gelişmesi ancak bebek doğduktan sonra kendi vücudunu başkalarıyla kıyaslamaya başlamasıyla olur ve bu bir ömür boyu devam edebilir. Beden algısı sabit bir düşünce değildir. Bedenle birlikte gelişir ve sürekli değişen model ve standartlara bağlıdır. Çocukluktan yetişkinliğe ve sonrası yaşlılığa kadar şaşırtıcı sayıda değişim geçirir. Çocukluktan yaşlılığa kadar normal beden algı gelişiminin bilinmesi, beden algısı değişimine karşı kişinin tepkisini belirleme bakımından önemlidir. Erişkin sorunlarına yönelik yapılan araştırmalar, bireylerin beden yapısı ve görünüşü ile ilgili kaygılar taşıyabildiklerini göstermektedir.^[5]

Literatür tarandığında erişkin yaşta sünnetin çoğunlukla seksüel temasla geçen hastalıkların önlenmesi amacıyla yapıldığını görmekteyiz.^[6] Bu olguların hemen tamamı sünnetin rutin yapılmadığı toplumlarda olduğundan, erişkin yaşta sünnetsiz olmanın getireceği psikoseksüel problemlerin varlığından söz etmek mümkün değildir. Ülkemiz gibi sünnetin rutin yapıldığı ve dinin gereği olarak yerine getirildiği toplumlarda, erişkin yaşta hala sünnet olmamış olmanın çevresel baskısının oluşturacağı psikoseksüel bozuklukların baş göstermesi kaçınılmazdır. Literatür tarandığında erişkin sünnet olmamış olgularda yapılmış böyle bir çalışmaya rastlanılmadı. Ancak Gürsoy ve ark.^[7] skolyozlu hastalar üzerinde yaptığı çalışmalarında BAÖ puan ortalamasında ameliyat öncesi ve sonrası arasında anlamlı farklı bulunduğunu bildirmişlerdir. Aynı çalışmada, araştırmalarda birçok erkeğin bedenlerinden hoşnutsuzluk duyduğu, erkeklerde

beden hoşnutsuzluğunun benlik saygısı ile pozitif olarak ilişkili olduğu belirtilmektedir. Çalışmamızda da sünnetsiz BAÖ puan ortalamasının sünnetli erişkinlerin BAÖ ortalamasından istatistiksel olarak anlamlı düzeyde düşük olduğu görüldü.

Bireyin yaşı ne olursa olsun, beden algısı normal büyüme ve gelişme dönemleri dışında kalan hastalık, yaralanma, ameliyat, hatta doğum olayı gibi birçok sebeple değişebilir.^[8] Çalışmamızda her iki grupta da beden algısını olumsuz yönde etkileyebilen belirtilen faktörleri taşıyan olgu yoktu. Aynı çalışmada kalıcı kolostomi ameliyatının beden algısı, benlik saygısı eş uyumu ve cinsel işlevler üzerine etkisi incelenmiş ve beden algısı daha iyi olan hastalarda cinsel işlevlerin daha iyi olduğu saptanmıştır. Belirtilen çalışmada Vücut algısı ile eş uyumu arasında, anlamlı ve aynı yönde bir ilişki, eş uyumu ile cinsel iletişim arasında da doğru ve aynı yönde bir ilişki saptanmış olması, araştırmacıları uyumlu çiftlerin de cinsel olarak daha iyi iletişim kurabilecekleri sonucuna ulaştırmıştır.^[8] Bu da çalışmamızın temel amacı olan sünnetli oluşun kişinin kendini iyi, sağlıklı hissetmesine etkisini ve devamında sağlıklı cinsel işlevlere olumlu desteğini işaret etmektedir.

Bazı çalışmalarda yaş arttıkça beden algısının olumlu yönde geliştiği belirtilmiştir. Çalışmamızda sünnetsiz ve sünnetli grubun yaş ortalamasının farklı olmaması nedeniyle yaşın, beden algısındaki istatistiksel anlamlılığa etki eden bir faktör olabileceği düşünülmüdü.^[7]

Benlik ve benlik saygısı birbiriyle ilişkili olan öğeleriyle, bebeklik çağında gelişmeye başlar. Benlik saygısının birden gelişmediği, öğrenilen bir fenomen olduğu ve yaşam boyu devam eden bir süreçte geliştiği belirtilmektedir. Kişinin yaşamı boyunca gelişmesi ve bu süreçte iyi bir benlik gelişimi ruh sağlığı açısından önemlidir.^[9]

Araştırmamızda, iki grupta CBSÖ puan ortalamaları incelendiğinde sünnetsiz ve sünnetli grup olguların benlik saygısı düzeyleri arasında istatistiksel olarak ileri düzeyde anlamlı farklılık bulundu. Sünnetli olgularda yüksek benlik saygısı görülme oranı, sünnetsiz olgulardan, sünnetsiz olgularda düşük ben-

lik saygısı görülme oranı, sünnetli olgulardan istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yüksektir.

Üniversite öğrencileri üzerinde yapılan bir çalışmada CBSÖ puan ortalaması 67.96 ± 15.46 olarak bulunmuştur. Çalışma grubumuzun yaş ortalamasının üniversite öğrencileri ile benzer olması nedeniyle üniversite öğrencilerinin CBSÖ puan ortalamasının, çalışmamızdaki sünnetli grup CBSÖ puan ortalaması ile paralellik gösterdiği görülmektedir.^[10] Benzer şekilde CBSÖ puan ortalamasını 72.2 ile 77.4 arasında bildiren çalışmalar mevcuttur.^[11] Çalışmamızda sünnetsiz grupta olguların CBSÖ puan ortalamasının düşük olduğunu görmekteyiz.

Çalışmamızda sünnetsiz grup olguların %80.2'si sünnet olmadığı için pişmanlık, eziklik, eksiklik duyguları hissettiklerini belirtmiştir. Yapılan çalışmalar ruhsal olarak rahatsız olmanın bireylerin kendilerini olumlu algılamalarını engellediğini ortaya koymaktadır.^[3]

Literatürde medeni durumun benlik saygısını etkilediği, benlik saygısının evliler lehine farklı olduğu bildirilmektedir. Çalışmamızda grupların benzer oluşturulması ve evli sayısının az olması nedeni ile benlik saygısı ile ilişkilendirme yapılmadı.^[11]

Çalışmamızda her iki grupta da olguların %50'ye yakın bölümü, sünnetin yaşadıkları bölgelerde çocuk yaş grubunda yapıldığını belirtti. Sünnetsiz grupta olguların %77'sinin sünnet olmama sebebi olarak aile ilgisizliğini gösterdiği tespit edildi. Yine bu grupta her üç kişiden birisinin ailesinde kendinden başka erişkin yaşa kadar sünnet olmamış kişinin olduğunu belirttikleri dikkate alınınca, kültürel sebeplerle sünnetin geciktirilmesinin önüne geçilmesi için sosyal bilgilendirmelere ihtiyaç olduğu düşünülebilir.

Yapılan bir çalışmada bedensel hoşnutsuzluğu, cinsel ilişki esnasında beden imajı ile ilgili aşırı farkındalık durumunda olan kadınların, kendilerine daha az güvendikleri ve daha sık cinsel ilişkiden kaçındıkları gösterilmiştir.^[12] Bir başka çalışmada beden algısı düşük olan hastaların, cinsel olarak daha sık kaçınma ve dokunma sorunu yaşadığı tespit edilmiştir.^[8] Belirtilen çalışmalar, çalışmamızdaki sünnetin beden algısı ve benlik saygısını etkileyen bir faktör olarak önemini ortaya koymaktadır.

Çalışmamızda sünnetsiz olguların %80.2'i gibi büyük bir çoğunluğu sünnet olamadığından dolayı pişmanlık, eziklik, eksiklik duyguları hissettiklerini bildirdiler. Bu kişilerin sünnet olma isteklerinin nedenleri incelendiğinde inanç ve psikolojik faktörlerin belirleyici olduğu görülmektedir. Bu durum sünnetin, sosyal ve psikolojik iyilik haline olumlu etkisini desteklemektedir.

Sonuç olarak, bu çalışmada erişkin döneme kadar sünnet olmamanın beden algısı ve benlik saygısını olumsuz yönde etkilediği görüldü. Sünnetin ülkemiz gibi toplumlarda çocukluk çağında yapılması gereken bir cerrahi girişim olduğu, ailelerin çocuklarını fiziksel ve ruhsal sağlıkları açısından önerilen yaşlar arasında, uygun koşullarda ve uzman kişilere sünnet yaptırmaları konusunda bilgilendirilmesi gerektiği düşünüldü.

Çıkar çatışması

Yazarlar, herhangi bir çıkar çatışmasının söz konusu olmadığını bildirmişlerdir.

Kaynaklar

1. Yapanoğlu T, Aksoy Y, Atmaca AF, Ziypak T, Cesur M, Özbey İ. Bölgemizdeki sünnet komplikasyonları. Türk Üroloji Dergisi 2004;30:441-5.
2. Walsh PC. Campbell Üroloji. In: Alan R, Darracott V, Alan W, editors. Güneş Kitabevi: İstanbul; 2005. p. 2336-7.
3. Kulaksızoğlu A. Ergenlik Psikolojisi. 4. Basım, Remzi Kitabevi: İstanbul; 2001. p. 41-117.
4. Ziyalar A. Beden algısı kavramı. Yeni Sempozyum 1985;1:31-40.
5. Özkan İ. Benlik saygısını etkileyen etkenler. Düşünen Adam 1994;7:4-9.
6. Viscidi RP, Shah KV. Adult male circumcision: will it reduce disease caused by human papillomavirus? J Infect Dis 2010;201:1447-9.
7. Gürsoy D. Adolesan dönem skolyoz olgularında ameliyat öncesi ve ameliyat sonrası dönemde beden algısı ve benlik saygılarının karşılaştırılması. M.Ü. Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2003.
8. Kılıç E, Taycan O, Belli Ak, Özmen M. Kalıcı ostomi ameliyatının beden algısı, benlik saygısı, eş uyumu ve cinsel işlevler üzerine etkisi. Türk Psikiyatri Dergisi 2007;18:302-10.
9. Candemir F. Anne-baba tutumlarının çocuktaki benlik saygısı üzerine etkisi. İ. Ü. Sağlık Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2000.

10. Ünsar S, İşsever H. Trakya Üniversitesi Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu öğrencilerinin benlik saygısını etkileyen faktörlerin incelenmesi. Hemşirelik Forumu Dergisi 2003;6:7-11.
11. Bal Ü. Hastanede çalışan hemşire ve diğer bayan sağlık personelinin benlik saygıları ve atılganlık düzeylerinin incelenmesi. M.Ü. Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul. 2003.
12. Wiederman MW. Women's body image self-consciousness during physical intimacy with a partner. J Sex Res 2000;37:60-8.

Yazışma (Correspondence): Uzm. Dr. Mehmet Kalkan. Yalı Mah, Sahil Yolu Sok, No: 16, Dragos, Maltepe, 34844 İstanbul, Türkiye.
Tel: 0532 265 09 17 e-posta: mkalkan@semasaglik.com
doi:10.5152/tud.2010.053